

En kvinde fra oplandet bringes til hospitalet i Lashkar Gah, provinshovedstaden i Helmand. Taliban har ifølge øjenvidner indtaget det meste af byen. Foto: Scanpix

VENDEPUNKT ■ NATO og USA har brugt tyve år på kampen mod Taliban i Afghanistan. Nu flygter kvinder skjult under burkaer fra Helmand-provinsens hovedstad.

Håbet er fløjet fra Helmand

NANNA MUUS STEFFENSEN

Najibba har sin rengøringsdames beskudte kjole på. På bagsædet af en taxa gemmer hun sig under en slidt burka, da hun ser Talebans første nye vejspærring gennem forruden.

Hun har ladet sine pæne sko stå i Lashkar Gah, hovedbyen i Helmand, og har taget husholderskens udtrådte ballerinaske på. Den mindste forkerte detalje – skoene, en pæn håndtaske, en fingerring – vil vække mistanke, når bilen bliver stoppet ved oprørernes checkpoint. Hvis de opdager, hvem der sidder under burkaen, slutter hendes flugt formentlig blodigt i rabatten.

Najibba Faiz Helmandi er en uddannet kvinde med talegaverne i orden, som arbejder for guvernøren i Helmand. Alle tre ting gør hende til et mål for den militante Taliban-bevægelse. I dagene op til flugten fra Helmand har hun modtaget opkald fra bekendte, som fortæller, at talebanerne går og spørger efter hende nær hendes hjem i Lashkar Gah. Til sidst kunne hun ikke se anden udvej end at sige farvel til provinsen, hvor hun er født og opvokset, og lade sig smugle gennem Taliban-kontrolleret område til naboprovinsen Kandahar. En køretur på normalt tre timer.

Da bilen nærmer sig mændene med maskingeværer ved det første checkpoint, har hun hjertet i halsen. En talebaner spørger chaufføren, hvem de er, og hvor de skal hen. De skal bare besøge Kandahar, siger han. Bag burkaens net slår Najibba blikket ned som enhver anstændig afghansk kvinde, og talebaneren vifter dem videre. Det er Najibas held: at Taliban nødigt taler til kvinder.

De næste 150 kilometer udspiller scenen sig igen og igen med få kilometers mellemrum: checkpoint, talebaner, hjertebanken. Efter seks timer er Najibba i relativ sikkerhed i Kandahar.

»Jeg vidste ikke, hvad jeg ellers skulle gøre. Jeg var nødt til at prøve at flygte, også hvis det betød, at jeg blev dræbt på vejen,« fortæller 55-årige Najibba Faiz Helmandi over telefonen.

I takt med at USA trækker sine sidste styrker hjem fra Afghanistan, vinder Taliban-bevægelsen frem med voldsom kraft og hastighed. I skrivende stund har den militante bevægelse på under en uge indtaget ti af 34 provinshovedsteder. Godt halvdelen af landets distrikter er blevet overløbet af Taliban siden maj, hvor USA satte turbo på tilbagestrækningen.

I Helmandprovinsen står den afghanske hær alene tilbage og er så hårdt presset, at den allerede indledt Talebans storoffensiv fik leveret forsyninger med kommercielle, civile fly. Militærets egne fly havde for travlt andre steder. Onsdag kæmpede Taliban sig ind i politihovedkvarteret i Lashkar Gah. Falder guvernørens kontor også, vil oprørerne have kontrol over hele provinsen.

Najibba er født og opvokset i Helmand, hvor danske soldater var på kampmission fra 2006 til 2014.

Efter Talebans erobring af byen Gereshk i juni er dens kriger fortsat til Lashkar Gah, hvor de ifølge civile øjenvidner har sat sig på det meste. I to uger har soldater og talebaner kæmpet i byens gader, imens regeringshærens fly kaster bomber, som både rammer talebaner, markeder, folks huse, skoler og sundhedsklinikker. De, der kan, flygter i proppede busser. Efter tyve års amerikansk-ledet krig mod Taliban for at fremme demokrati og menneskerettigheder i Afghanistan må kvinder som Najibba skjule sig i burka, når de nu forlader deres hjem i ruinerne i Lashkar Gah.

BY I BRAND

Måske mindes De at have hørt om Najibba Faiz Helmandi før. For en måned siden fortalte hun her i avisen, at hun håbede, at

USA og NATOs tilbagestrækning fra Afghanistan ville føre Taliban og den afghanske regering til forhandlingsbordet. I dag har hun tabt troen på fred.

»Taliban fører krig i hele Afghanistan, i hvert eneste distrikt. Bevægelsen var ikke oprigtig i fredsforhandlingerne,« siger Najibba Faiz om moderne mellem oprørerne og centralregeringen, som begyndte i september sidste år, men ikke har båret nogen form for frugt.

I stedet er Taliban gået i krig overalt. De kampe, luftangreb og henrettelser, som de trækker med sig, har ifølge FN fået mindst 70.000 mennesker til at flygte fra deres hjem bare i den første uge af august.

»Det er nu en anden slags krig, som minder om senest Syrien og Sarajevo for ikke så længe siden,« sagde Deborah Lyons, chef for FNs særlige Afghanistan-agentur, i sidste uge i en tale til FNs Sikkerhedsråd.

I Lashkar Gah er butikker brændt ned, hjem sønderbombet, og Taliban har blokeret vejene i byens centrum. En skole og en sundhedsklinik blev i den forgangne uge ramt af regeringsstyrkernes luftangreb. To hospitaler, som drives af Læger uden Grænser og den italienske ngo Emergency, er blevet ramt af raketter. Begge organisationer bad efterfølgende krigens parter om at frede hospitalerne og delte deres koordinater på de sociale medier for at undgå yderligere angreb.

I 2015 bombede USA, ifølge dem selv ved en fejl, Læger uden Grænser hospital i den nordlige by Kunduz, efter at byen var blevet indtaget af Taliban. Mindst 42 patienter, læger og sygeplejersker blev dræbt.

»Alle veje i byen er blokeret, så vi har information om, at folk dør på gaden, fordi de ikke kan komme frem til vores hospital,« fortæller Viktor Urošević, leder af Emergency-hospitalet i Lashkar Gah, til BBC. De patienter, der når frem til ham, er både børn, kvinder og gamle folk, og de bliver ikke kun ramt af Talebans våben.

»Der er mange luftangreb, så det sker ikke så sjældent, at nogle af missilerne rammer ved siden af. Så vi ser en masse civile ofre,« siger Viktor Urošević.

I flere måneder har der ikke været kommercielle flyvninger til lufthavnen i udkanten af byen, da Taliban kontrollerer området og har sendt missiler mod landingsbanen. Den eneste flugtvej er altså gennem ørkenen.

Indbyggerne i Lashkar Gah må vælge mellem at flygte til områder kontrolleret af regeringen, hvor kampene breder sig, eller ind i Taliban-kontrolleret land.

DØDSLISTER

Førsteprioritet for mange er helt enkelt at komme væk fra kampene. En ung mand, som avisen har været i kontakt med, og som ønsker at være anonym, er derfor flygtet fra Lashkar Gah

til en landsby kontrolleret af oprørerne. Der er ikke kampe, men masser af andre problemer.

»Hvad skal jeg sige? Der er intet her. Kun dét, at der ikke er nogen kampe. Dét er den eneste fordel,« skriver han på sms, før han nervøst siger farvel.

»Taliban kan tjekke min telefon når som helst. Jeg er omringet af dem,« skriver han og forsvinder ind i tavsheden.

Enhver, som har forbindelse til centralregeringen, som Najibba Faiz, er særligt udsat for Talebans hævnangreb. Bevægelsens ledelse hævder, at tolke og andre afghanere, som har arbejdet for udenlandske styrker, ikke har noget at frygte, når blot de fortryder deres samarbejde med det internationale samfund. Men virkeligheden på jorden er en anden, viser en ny rapport fra menneskerettighedsorganisationen Human Rights Watch. Nogle steder har Taliban fået folk til at registrere sig for at få et »tilgivelsesbrev« fra bevægelsen. Efterfølgende har krigerne så brugt disse lister til at finde og henrette folk.

NYE REGLER

I nogle af de byer, som Taliban har indtaget, er en ny form for hverdag ved at indfinde sig. Det fortæller en kvinde i 30erne fra Lashkar Gah, som vi her for en sikkerheds skyld kalder for Zaynab, selvom hun hedder noget andet. Hun har for nylig haft besøg af sin familie, som bor i Gereshk, hvor den danske indsats mod Taliban var koncentreret. De har fortalt hende om, hvordan livet former sig, efter at Taliban har opnået fuld kontrol med byen.

I Gereshk kan indbyggerne igen begive sig ud af hjemmet. Butikkerne på basaren er genåbnet, men byens gymnasier for piger er lukkede. Kvinder må kun forlade huset i følgeskab med en mandlig værge, fortæller Zaynab. Det modsiges dog af en anden kilde, jeg har talt med, som hævder, at kvinder godt må gå ud alene, så længe de er iført burka. En af Zaynabs slægtninge blev for nylig stoppet af talebanerne, fordi han havde barberet sig; et rent flashback til Talebans indblanding i privatlivet under dets brutale regime i slutningen af 1990erne.

»Han fik lov at gå, da han lovede ikke at gøre det igen,« fortæller Zaynab.

Markedet i Gereshk er genåbnet, men der mangler varer på hylderne. Det var derfor, Zaynabs familie kom til Lashkar Gah, hvor hun bor, for at skaffe olie og mel. Netop som de var kommet, brød kampene ud i gaderne, og de tog hurtigt tilbage til det relativt mere sikre Taliban-kontrollerede Gereshk.

Zaynab sad tilbage i sit hjem i Lashkar Gah, hvor Taliban tvang sig vej ind i naboernes huse for at bruge dem som baser i bykamp mod regeringssoldater. Kort tid efter fulgte en uhyggelig besked til de civile i byen fra Sami Sadat, chef for regeringsstyrkerne i Helmand: Skynd jer at flygte, hvis Taliban er i nærheden af jeres hus, for vi kommer til at bombe dem fra luften.

Om aftenen gemte Zaynab sig derhjemme med sin familie. »Bombningerne er begyndt,« skrev hun i en sms til mig, og sendte lydoptagelser af kampenes brag og forskrækkede, sagte kvindestemmer.

»Taliban er i nabolaget. Vores skæbne er uvis,« skrev hun. Sådan sad hun natten igennem.

»Jeg ved ikke, hvorfor USA er ligegladed. Hvorfor hjælper de os ikke? Hvorfor tager de ikke nogen hastebeslutninger i Doha? Hvorfor forholder de sig i ro???? Hvad er deres mål?« skrev Zaynab og tilføjede: »Det er spørgsmål, du gerne må dele med verden.«

Få dage efter besluttede hun og hendes familie at flygte med bus til Kabul, hvor de er i dag. Zaynabs bror blev tilbage for at se efter huset og fodre familiens duer. Hvis han til sidst også må flygte, sætter han dem fri.

KRIGSKUNDSKAB ■ Både på Christiansborg og i befolkningen var der flertal for krigen i Afghanistan. Det glemmer vi, mens vi finder på undskyldninger for nederlaget.

Regnskabet's time

MIKKEL VEDBY RASMUSSEN

DET ER IKKE LET at være ærlig om et militært nederlag. Det udløser narrative afværgeforanstaltninger, som placerer ansvaret, hvor det gør mindre ondt på den nationale stolthed.

I 1918 opfandt tyskerne således en dolkestødslegende om, at det var socialdemokrater og kommunister i Berlin, snarere end soldaterne ved fronten i Frankrig og Belgien, der havde tabt krigen. Der var der så mange tyskere, som troede på, at Tyskland i 1939 gik i krig igen og prompte begik mange af de samme fejl ved fronten. I Anden Verdenskrig blev Tyskland så eftertrykkeligt besejret, at der ikke var plads til legender. Det kan med andre ord være skæbnensvangert at skåne sig selv for sandheden om, hvorfor man tabte. Derfor har vi ikke råd til at fortælle legender om sammenbruddet i Afghanistan.

Ønsket om at give asyl til tolke og andre afghanere, der har arbejdet for Forsvaret og Udenrigsministeriet, har de seneste uger domineret den danske debat om Afghanistan. Men den gode gerning at give dem asyl opvejer ikke, at der stadig er 38 millioner mennesker tilbage i Afghanistan, som ikke kan tage flyet til København, når Taliban ruller ind i Kabul. Alligevel har vi rig tradition for at fokusere på gode gerninger i stedet for det store billede. Det er sådan, vi taler om nederlaget i 1864 – som om det var en skovtur, hvor det desværre begyndte at regne.

Vi fokuserer på skæbnen for den enkelte afghanske tolk, den enkelte danske soldat, de enkelte udsendte fra Udenrigsministeriet, fordi det er nemmere at gøre dem til helte, hvis vi ikke ser på den strategi, som de arbejdede for at implementere.

Derfor bliver skurkene også enkelte politikere (tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen kan også her bruges som belejlig syndebuk). Ved således at reducere nederlaget til skæbner og fejlskøn glemmer vi belejligt og behændigt, at et bredt flertal i befolkningen og Folketinget i årevis støttede krigen i Afghanistan og fortsatte med at støtte den, lang tid efter at folkestemningen var slået om i mere besindige nationer med større krigserfaring.

VORES DELTAGELSE i krigen i Afghanistan var ikke en hovsabsbeslutning.

Allerede året efter at Danmark besluttede at indsætte cirka 750 soldater i Helmand, var der diskussion om, hvorvidt indsatsen var prisen værd. På forsiden spurgte Ekstra Bladet 28. september 2007: »Hvor mange flere skal dø?« På det tidspunkt støttede 53 procent af befolkningen en tilbagestrækning fra Afghanistan, men Danmark blev i landet med en større kampstyrke i fem år mere og med en mindre styrke frem til juni 2021, fordi et bredt flertal i Folketinget ønskede at blive og fik formuleret planer og strategier, som overbeviste befolkningen om, at soldater og udviklingsarbejdere opnåede konkrete resultater i Afghanistan. Danmark blev det NATO-land, hvor støtten til krigen i Afghanistan var højest, samtidig med at de danske tabstal var de højeste pr. indbygger.

På trods af tabstallene insisterede ministre og meningsdannere på, at det handlede om at vinde freden snarere end krigen.

Der blev bygget skoler og veje og uddannet politifolk for at skabe et Afghanistan, som det var værd at kæmpe for. Forfatteren Carsten Jensen skrev om, hvordan de udsendte, som han mødte i Afghanistan, havde et »smykkeskrin«, hvor de samlede på oplevelser af, at de og Danmark havde gjort en forskel. Men som Jensen bemærkede var det netop personlige oplevelser, og hvis man lagde indholdet af »smykkeskrinene« sammen, fik man ikke billedet af et velfungerende Afghanistan, men snarere en blinkende og skinnende illusion. En meningsmåling fra Asia Foundation fra 2019 viser således, at 58 procent af afghanernes synes, at det går den forkerte vej, og 75 procent af dem frygter for deres personlige sikkerhed. For dem er freden ikke blevet vundet.

I UD GANGSPUNKTET kan man ikke vide, om man vinder en krig, men man kan blive klogere på, hvorfor man taber den. Vi kan ikke undskylde nederlaget i Afghanistan med, at vi ikke vidste, hvad der foregik, eller at vi ikke investerede nok i en sejr. Det er svært at forestille sig en mere grundig beslutningsproces og en større folkelig opbakning til en krig.

Alligevel lykkedes det ikke. En del af forklaringen er, at vi samlede oplevelser til smykkeskrinet i stedet for at satse på langsigtede initiativer. Afghanistan-krigen var ikke én krig, men en række slag, skolebyggerier og kvindep projekter, der handlede lige så meget om at vise resultater hjemme og i Washington – måske det vigtigste succeskriterium – som at opbygge et bæredygtigt Afghanistan. Derfor tog hverken vi eller vores allierede livtag med det fundamentale problem, at det afghanske regime, som alle vores initiativer skulle understøtte, grundlæggende var korrupt. Og derfor også illegitimt i de fleste afghaneres øjne. Hvis vi skal finde nogen at bebrejde, at vi tabte i Afghanistan, behøver vi blot at se i spejlet.